

İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRDƏ BİOMÜXTƏLİFLİYİN BƏRPASINDA *PASSIFLORA L.* CİNSİNƏ AİD NÖVLƏRİN İSTİFADƏSİ

Zümrüd Məmmədova, Vüsalə Bədəlova*

AMEA-nın Dendrologiya İnstitutu

Ağac və kol bitkiləri ilə bərabər, sarmaşan bitkilər yaşıllaşdırmada arxitektura cəhətdən ən gözəl görkəm yaradan bitkilər hesab olunur. *Passiflora* cinsinə aid olan *Passiflora caerulea* L. növü belə bitkilərdən sayılır və bir sıra xüsusiyyətləri ilə seçilir. Bu bitki növü tez böyüyür, becərilməsi üçün az torpaq sahəsi tələb edir, digər ağac və kol bitkilərinin əkilməsi mümkün olmayan yerlərin yaşıllaşdırılmasında müvəffəqiyyətli istifadə olunur. *P. caerulea* çoxillik, sarmaşan oduncaqlı gövdəyə malik bitki növüdür. Kökləri torpağın çox dərinliyinə getmir, lakin fil dişi rəngli yan kökləri geniş şaxələr yaradır. Ümumilikdə tək gövdəyə malik olan bu növün gövdəsi açıq qəhvəyi rəngdə olub incə quruluşdadır. Cavan budaqları sarı, yaşıl, qəhvə rənginə dönən rənglərdə olur. Yarpaq qoltuqlarından incə bıçcıqlar çıxır və bu bıçcıqlar havada yellənərək yaxındakı tel məftillərə tutunaraq onlardan yalnız dayaq kimi istifadə edir. Bıçcıqlar budaqları dəstəkləmək vəzifəsini yerinə yetirir. *P. caerulea* ümumilikdə tək gövdəli olaraq yetişdirilir. Ana gövdə tək olub, yan budaqlar havalanmanı saxlayacaq şəkildə müəyyən dayaq vasitələrinə dolanır. *Passiflora* cinsinə aid növlər içərisində *P. caerulea* ən soyuqadavamlı növdür. Belə ki, 10°C-yə qədər şaxtaya davam gətirir. Yarpaqların uzunluğu 5-11 sm, eni isə 4-10 sm arasında dəyişir. *P. caerulea* çiçəkləri saata bənzədiyi üçün bəzi yerlərdə saat çiçəyi kimi də tanınır. Çox gözəl qoxuya və rəngə malik olduğu üçün landsaft memarlığında geniş istifadə olunur. Çiçəklər yarpaq qoltuğunda tək-tək yerləşir. Çiçəklərin ölçüsü 5-8 sm uzunluğundadır. May ayından oktyabr ayına qədər ardıcıl çiçək açır. Meyvələri narıncı rəngdə olub, oval şəkillidir. Yaşıl çəpərlərin, nərpolaların hazırlanmasında geniş istifadə olunur. *Passiflora caerulea* çoxaldılarkən əsasən dünya praktikasında qələmlə çoxaltmaya üstünlük verilir. Bu zaman odunlaşmış qələmlərdən istifadə olunur. Qələmlər hazır olduqdan sonra köklənməyi sürətləndirmək məqsədilə İBA (İndol Butirik acid)-dan istifadə olunur. Su itkisinin qarşısını almaq və bitki faizini artırmaq məqsədilə istixanada perlit tərkibli substrata köklənməyə buraxılır. Qələmlər 20-30 gün sonra köklənir. Bu cür kök vermiş qələmlər asanlıqla arzu olunan torpaq sahəsinə köçürülə bilər.

Bizim tərəfimizdən alınmış nəticələr və müşahidələr göstərir ki, bu növdən park və xiyabanların yaşıllaşdırılmasında, landsaft memarlığında müvəffəqiyyətli istifadə etmək olar.

Artıq gözəl Qarabağımız işğaldan azaddır. Qarabağ işğal edildikdən sonra erməni quldurları tarixi abidələrimizi məhv etmiş və cyni zamanda fauna və floramıza da ciddi ziyan vurmuşlar. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə artıq bərpa və yenidənqurma işlərinə başlanılmışdır. Bu ərazilərdə biomüxtəlifliyin bərpa edilməsində biz alimlərin də üzərinə müəyyən vəzifələr düşür. Təbii ki, Qarabağda yaşıllıq zolaqlarının, park və bağçaların salınmasında torpaq və iqlim şəraitinə uyğun bitkilərdən istifadə olunmalıdır. Əminliklə deyə bilərik ki, *Passiflora caerulea* yuxarıda qeyd olunan bioloji və ekoloji xüsusiyyətlərinə görə Qarabağın, xüsusilə Şuşa şəhərinin landsaft memarlığının formalaşdırılmasında uğurla tətbiq oluna bilər.